

EEN HISTORISCH PERSPECTIEF OP WERK

Paul de Beer, hoogleraar arbeidsverhoudingen aan de Universiteit van Amsterdam, sprak vorig jaar over de waarde van werk op de conferentie 'De waarde van werk in de 21^e eeuw'. De centrale vraag van deze conferentie: 'Wat hangt nu samen met de waarde van werk?'. Hij stelde dat in de huidige arbeidsamenleving, een enorme waarde wordt gehecht aan de vaste baan. Een vaste baan geeft rechten en voordelen, die daar de afgelopen jaren aan gehangen zijn; o.a. een stabiel inkomen, redelijke arbeidstijden en opbouw van pensioen. De rol van welvaart wordt besproken, en hoe het vanuit een historisch perspectief niet gek is dat dit begrip zo geïntegreerd is met werk. Ook de invloed van arbeidsdeling wordt aangeraakt, niet alleen in de lagere arbeidsmarkt, ook in de hogere beroepen. Prof. Paul de Beer sluit af met een vraag: *'Is het wel zo 'gewoon' dat 'goed werk' een vaste baan betekent?'*

Lees hieronder het hele artikel uit ons boek over een historisch perspectief:

Waarom werken we? Een vraag waar prof. Paul de Beer, hoogleraar arbeidsverhoudingen, onderzoek naar doet voor de Goldschmeding Foundation. Daar werkt hij samen met anderen aan het project "waarde van werk". In dit project wordt gekeken naar het thema vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines. Als we naar de historie kijken van werk en hoe we daar als maatschappij mee omgaan, zien we een aantal verrassende dingen. We presenteren in dit artikel een aantal

inzichten van Paul de Beer over de waarde van werk en werk als bron van welvaart.

DE VASTE BAAN

Als De Beer naar dit thema kijkt, begint hij met de vraag waarom we zo veel waarde hechten aan betaald werk en een vaste baan. Een vaste baan in loondienst is voor veel mensen nog steeds het ideaal. Nederland noemt hij hiermee een echte arbeidssamenleving. Dit zie je bijvoorbeeld in het feit dat de verhoging van de arbeidsparticipatie een van de hoofddoelen van het sociaaleconomisch beleid is. Dit zie je in Europa bij veel kabinetten. Dat de vaste baan zo belangrijk is geworden, beschrijft De Beer als iets wat best vanzelfsprekend lijkt. We hebben in de afgelopen jaren veel rechten en voordelen gehangen aan de vaste baan, zoals: comfortabel inkomen, redelijke arbeidstijden, goede arbeidsomstandigheden, opbouw van pensioen en een uitkering wanneer je je baan kwijtraakt of arbeidsongeschikt raakt.

Welvaart speelt hierin een belangrijke rol, want werk is de belangrijkste bron geworden van welvaart voor het individu en de samenleving. De Beer ziet dit niet alleen nu, maar honderden jaren geleden werd dit ook al geconstateerd. John Locke vergeleek dit in 1700 met het plukken van een appel. De enige manier om rechtmatig bezit te verkrijgen, is om de natuur te bewerken, zoals een appel die aan een boom hangt en pas waarde krijgt voor de mens als hij wordt geplukt. In 1776 ging Adam Smith op zoek naar de aard en de oorzaken van de rijkdom van landen. Een van zijn uitkomsten was dat arbeid de bron van alle welvaart is, omdat

de slager, de bakker en de brouwer zich puur uit eigenbelang inspannen, maar daarmee ook voor de consument. Zij worden namelijk voorzien van een diner.

"Voor ons mag het vanzelfsprekend lijken dat de waarde van werk (mede) ligt in de welvaart die zij voortbrengt, maar dat is eigenlijk een typisch westerse gedachte", zo schrijft De Beer. In veel pre-moderne, primitieve samenlevingen wordt alleen gewerkt om in de noodzakelijke levensbehoeften te voorzien. Als dat is gedaan, stopt het werk. De subsistentie-economie. De Beer legt hier de gedachte van economen en antropologen naast elkaar. Economen leren ons dat behoeften onbegrensd zijn en er dus altijd schaarste heerst, terwijl antropologen laten zien dat mensen met ook heel weinig tevreden kunnen zijn. In die samenlevingen was dan ook een werkdag van drie uur vaak al genoeg om in die basisbehoeften te voorzien.

INVLOED VAN ARBEIDSDDELING

De Beer haalt ook verschillende politieke en industriële leiders aan die laten zien hoe arbeidsdeling van invloed is geweest op de waarde van het werk. Door taken te verdelen en arbeiders strikte opdrachten te geven, werden zij een soort radar in een machine met een zo simpel mogelijke taak. Frederik Winslow Taylor voerde dit principe helemaal door in zijn management. Vervolgens stond het Taylorisme synoniem voor de degradatie van de kwaliteit van arbeid. Marx benoemde dit eerder, want hij zag dat als arbeiders niet voor zichzelf werken, ze vervreemd zijn van hun arbeid, vervreemd van het product, van zichzelf en van andere arbeiders. In

1974 bracht Braverman zijn boek 'Labor and monopoly capital' uit waarin hij nog meer bevestigde dat de tayloristische principes de kwaliteit van het werk verslechterde. Later noemde Ritzer dit in zijn boek 'The McDonaldization of society'. Waarin hij ook zag dat de tayloristische principes niet alleen in de lagere arbeidsmarkt toegepast werden, maar ook in hogere beroepen.

WERKEN ALS LAST, PLICHT OF LUST

Arbeid als last is een gedachte die al jaren leeft. De Grieken en Romeinen keken neer op fysieke arbeid, maar ook niet-fysieke arbeid werd later als een last gezien. De Beer beschrijft het als volgt: "De economische wetenschap waardeert arbeid alleen als bron van welvaart, maar beschouwt het werken zelf als een offering van vrije tijd." Vrije tijd en werk staan eigenlijk tegenover elkaar, en worden continu afgewogen. Wat levert meer vrije tijd op? En wat levert meer werk op? De discussie over het aantal uur dat je werkt en aan vrije tijd geeft, is er eentje die al honderden jaren wordt gevoerd, toen arbeiders steeds meer uren 'moesten' maken. Zoals de filosoof Bertrand Russel zei: "A great deal of harm is being done in the modern world by belief in the virtuousness of WORK."

Religies inspireerden juist weer om de positieve waarde van werk te laten zien. Luther en Calvijn zagen het als een dienst aan God, waarbij Luther met een reden het woord 'beroep' gebruikte. Hij zag het als een goddelijke roeping. Karl Marx zei hierover dat arbeid datgene is wat de mens van het dier onderscheidt. In verschillende beschrijvingen van utopische samenlevingen is

werk een belangrijk onderdeel. Idealiter heeft iedereen werk en Thomas More en Bellamy zagen vrije tijd als een moment om jezelf te ontwikkelen en te verbeteren. Belangrijke toevoeging hierbij is wel dat zij je tot je 45e levensjaar wilden laten werken.

De Beer ziet dat de positieve aspecten van werk pas in de 21^e eeuw opkomen. Wat grotendeels ook komt doordat voor het eerst mensen onvrijwillig werkloos zijn. Hierdoor werd duidelijk dat werk een aantal belangrijke latente functies heeft: het structureert de tijd, geeft een doel aan het leven en levert sociale contacten en status op. Dit komt ook terug in de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan. De Beer eindigt zijn inleiding met een vraag die hij kreeg na de lezing van Looking Backward van Bellamy's, die in zijn boek dat hij uitbracht in 1888 een visie schetste op het jaar 2000. In de wereld die hij schetst, was alles heel goed geregeld, maar vraagt De Beer zichzelf af: "Is het wel zo 'gewoon' dat 'goed werk' een vaste baan betekent?"

En dat is een vraag die vandaag de dag nog steeds even actueel is als in vroegere tijden. Want welke instituties houden we met elkaar hoog en wat is echte welvaart eigenlijk? En wat is dan de rol van werk voor ons als individu en de samenleving als geheel?

Over De Kamer

Ontwikkelingen op economisch en maatschappelijk niveau volgen elkaar in hoog tempo op. De Kamer is een initiatief van Achmea om de krachten van grootzakelijke bestuurders te bundelen en samen naar de toekomst van Nederland te kijken. Dat doen we onder andere tijdens Kamerbijeenkomsten, waarbij genodigden hun visies, worstelingen en perspectieven met elkaar delen. Naast bijeenkomsten verbindt De Kamer deelnemers via publicaties en interviews. De inzichten die we opdoen, geven we door. Zo inspireren we elkaar én zakelijk Nederland.

Waarde van werk

Op dit moment staat het thema de Waarde van Werk centraal. De waarde van werk is niet alleen uit te drukken in geld, maar ook in maatschappelijke waarde, in status en eigenwaarde, in relevantie en ontwikkeling, individueel en collectief. En dat biedt volop stof om over verder te praten en na te denken over manieren waarop Nederland zich in de grote transitie van onze tijd kan positioneren, de keuzes die we moeten maken, de kansen die we zien en de mogelijkheden die we zullen moeten creëren om iedereen te laten meedoen. Een jaar samen met de BV Nederland reflecteren op het thema de Waarde van Werk heeft een rijke schakering aan perspectieven en inzichten opgeleverd. **Meer lezen? Download het boek Waarde van Werk op achmea.nl/boekww.**

De
Kamer

Samen verder kijken